
Az új Be. kapcsán a joggyakorlatban jelentkező egyes problémák az előkészítő ülés, a szakértő és a zár alá vétel szabályozásán keresztül

Gellér Balázs* – Bárányos Bernadett**

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.) jó néhány újdonsággal szolgált, melyek egyrészt új intézmények bevezetésében, másrészt meglévő intézmények újraszabályozásában öltöttek testet. Az előbbieket közé tartozik az előkészítő ülés, az utóbbiak között említhető a szakértői véleményekre, illetve a kényszerintézkedésekre vonatkozó szabályok újragondolása. A kódex hatályba lépése óta eltelt idő még nem lehet elégséges mindenre kiterjedő következtetések levonására, azonban egyes benyomások már így is megfogalmazhatók. Az alábbiakban egy szükségképpen töredékes és szubjektív metszet következik, elsősorban védői szempontból.

1. Az előkészítő ülés

1.1. Az előkészítő ülés a terhelti együttműködés új rendszerében. Az új intézményeket a szakma várakozással fogadta, ugyanakkor éppen az előkészítő ülés volt az, amit a legnagyobb tanácstalanság övezett. Az új Be. hatályba lépése előtti hónapokban bírók, ügyészek és védők is azon tanakodtak, miként fog az előkészítő ülés kinézni. A bíróságok igyekeztek még 2018. július 1. előtt tárgyalást kitűzni, hogy ne kelljen előkészítő ülést tartaniuk.¹ A törvény Miniszteri Indokolásából egyértelműen kiderül, hogy a jogalkotó az elsőfokú bíróság eljárásában kiemelt szerepet szánt az előkészítő ülésnek. Ennek egyik oka az a várakozás, hogy a bizonyítás ezáltal koncentrált és tervezhető lesz, a másik, hogy az előkészítő ülést a terhelttel való együttműködés rendszerébe integrálta. A vád tárgyát képező bűncselekményt beismerő vádlott lemondhat a tárgyaláshoz való

---

* Tanszékvezető egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

** Egyetemi tanársegéd, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

¹ A 2017. évi XC. törvény 875. § (1) bekezdése úgy rendelkezett, hogy „Ha az ügyiratok e törvény hatályba lépése előtt a bírósághoz érkeztek, a bíróság e törvény hatályba lépését követő hat hónapon belül előkészítő ülést tart, kivéve, ha a bíróság e törvény hatályba lépését megelőzően kitűzte a tárgyalást”.

jogáról, ezzel megteremtheti annak lehetőségét, hogy a beismerését elfogadó bíróság már az előkészítő ülésen ítéletet hozzon. A bűnösségét el nem ismerő vádlott pedig a további bizonyítás irányának és kereteinek kijelölésében működhet közre, elősegítve azt, hogy a tárgyaláson ne történjen szükségtelen bizonyítás és az ügy minél előbb befejeződhessen.

A tárgyalásról a büntetőeljárásról szóló az 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) alapján is le lehetett mondani, igaz, csak bizonyos körben és meghatározott feltételek mellett. A terhelt beismerte a bűncselekmény elkövetését és a bűnösségét is, valamint lemondott arról a jogáról, hogy ügyében tárgyalást tartsanak. Az egyesbíró bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül, a beismerés alapján hozta meg ügödöntő határozatát és enyhébb büntetést szabott ki. A tárgyalásról lemondás azonban soha nem tudta a hozzá fűzött reményeket beváltani, mivel az eljárás számos okból gyakorlatilag működésképtelen volt.²

Az új szabályozással a jogalkotó teljesen megreformálta a lemondás a tárgyalásról jogintézményét, és nem csak a nevében. A büntetőeljárás reform háttérében lévő szabályozási elveknek megfelelően, az európai mintákat is követve, nagyobb hangsúlyt kap a terhelti együttműködés. A beismeréssel a terheltnek továbbra is lehetősége nyílik arra, hogy enyhébb büntetést szabjon ki vele szemben a bíróság, másfelől pedig a sértettnek adandó jóvátétel is megvalósulhat. Az új törvény kétféle megegyezést tesz lehetővé. Az egyik egy formális egyezség, melynek alapfeltétele a gyanúsított beismerése. Erre a megállapodásra a nyomozás során kerülhet sor a gyanúsított, az ügyész és a védő között.³ Ennek tartalmát a bíróság nem vitathatja, vagy jóváhagyja az egyezséget, vagy a bűnösség be nem ismerése esetén alkalmazandó szabályok szerint folyik tovább az eljárás. Ez esetben sem a tényállás, sem a minősítés nem lehet a megállapodás tárgya. A beismerésért cserébe a terhelttel szemben egyszerűbb és rövidebb eljárás eredményeként szabnak ki enyhébb büntetést, melyet az ügyész ajánl fel.

Fontos kiemelni, hogy az egyezség nem azonos az angolszász eljárásra jellemző vádalkuval, mivel sem a tényállás megállapítása, sem a bűncselekmény jogi minősítése nem lehet megállapodás tárgya. Ugyanakkor nem vitatható, hogy az egyezségre épülő kontinentális jogintézményeknek is vannak angolszász gyökerei. A kontinentális jogrendszer sokáig nem ismerte az angolszász jogrendszerre jellemző „guilty plea” és a „plea bargaining” intézményeit. A 20. század harmadik harmadától kezdve viszont egyre több konszenzuális elem jelenik meg az európai igazságszolgáltatások rendszerében. Ha nem is fogadják el teljes egészében a vádalku intézményét, mégis egyfajta európai alternatívaként jelenik meg. Az

² TÓTH Mihály is úgy látja, hogy „az intézmény nem működött, a kezdeti jószándékú törekvések ellenére gyakorlatilag elhalt”. TÓTH Mihály: Impressziók büntetőeljárásról törvényünk első születésnapjához közeledve. *Ügyvédek Lapja*, 2019/2. 11.

³ Az egyezségre vonatkozó szabályokat tartalmaz a 9/2018. (VI.29.) LÜ utasítás 50. §-a, melynek (2) bekezdése rögzíti, hogy „Az ügyészség nem köthet egyezséget, ha a terhelti beismerés önkéntességére vagy hitelt érdemlőségére nézve kétségek merülnek fel, vagy a beismerés hiányában rendelkezésre álló bizonyítékok nem lennének elégségesek a vádemelésre”. További rendelkezéseket tartalmaz a Legfőbb Ügyészség álláspontja a vádemelés előtti egyezségi belső eljárásról, melyet a LÜ a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke részére küldött meg.

Egyesült Államokban a büntetőügyek 96 százalékát ennek segítségével fejezik be. A vádemelést követően az ügyész és a vádlott védője között végbement alkudozás eredményeként jön létre az a megegyezés, amely meghatározza a bírósági eljárás további menetét. Amennyiben a vádlott a megegyezés szerinti bűncselekményben beismeri bűnösségét, s ezzel lemond arról a jogáról, hogy ügyében az esküdtek döntsenek, úgy az egyesbíró bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül, a beismerés alapján hozza meg ítéletét. Az eljárás így sokkal gyorsabban véget ér, ezért cserébe az ügyész a vádbeli bűncselekményt enyhébben minősíti, de változatlan minősítés mellett is a bíróság enyhébb büntetést szab ki.⁴

Az új Be. szerinti másik típusú megegyezésre a vádemelés után kerülhet sor. A bíróság már az idézésben figyelmezteti a vádlottat arra, hogy az előkészítő ülésen beismerheti a bűnösségét abban a bűncselekményben, amely miatt ellene vádat emeltek, és a beismeréssel érintett körben lemondhat a tárgyaláshoz való jogáról. Ha a bíróság a bűnösség beismerésére vonatkozó nyilatkozatot elfogadja, akkor a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja. Az ügyész a vádiratban, vagy az előkészítő ülésen, a vád lényegének ismertetésekor indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára is arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri.⁵

Az eljárás gyorsítását célzó hasonló megoldások Európában sem ismeretlenek. Spanyolországban az ún. *comformidad* jogintézménye segítségével tudják az eljárást gyorsabbá tenni. Ha a vádlott nem vitatja a vádat, akkor ezzel lemondhat arról a jogáról, hogy ügyében tárgyalást tartsanak. Olaszországban az igazságszolgáltatás tehermentesítése céljából a nyolcvanas években öt külön eljárást vezettek be, amelyek közül három a főtárgyalás elkerülésével éri el az eljárás gyorsítását és egyszerűsítését. Franciaországban 2004-ben vezették be a terhelt beismerésén alapuló egyszerűsített eljárást, a „*Comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité*” (CRPC), meghatározott bűncselekmények és meghatározott elkövetők esetében. Az ügyész az ügy ura ebben az eljárásban, mind az eljárás kezdeményezését, mind a szankció megállapítását tekintve. Csak vétségek esetében indítható, kötelező a védelem, és a döntésben legfeljebb egyévi szabadságvesztést vagy a büntetési tétel maximumának a felét lehet kiszabni. A vádlottnak lehetősége van jogorvoslatra a döntés ellen. A gyorsítás másik fajtája a büntetőjogi megegyezés, amelynek eredményeként a büntetőjogi felelősséget megállapító döntésben szabadságvesztést nem lehet kiszabni, viszont a terhelt nem is élhet a döntés ellen fellebbezéssel. Ebben az eljárásban nem kötelező a védelem. Olyan eljárási alternatíva ez, melyre csak a kihágások és a vétségek esetében van lehetőség, és csak az ügyész kezdeményezheti. Németországban az ún. megállapodásos büntetőeljárások három fajtája létezik:

⁴ GELLÉR Balázs: *Vádalku az Egyesült Államokban és Angliában*. Előadás. 1997. Tatabánya

⁵ A szakzsargonban ez terjedt el mértékes vagy feltételes indítvány néven. A 9/2018. (VI.29.) LÜ utasítás 57. § (5) bekezdése alapján „Ez utóbbi indítványban úgy kell meghatározni a joghátrány tartamát, illetve mértékét, hogy az megfeleljen a törvényes büntetéskiszabási elveknek, és alkalmas legyen a büntetési célok elérésére”. A (6) bekezdés kizárja a feltételes indítványtételt, ha a vád tárgyává tett bűncselekmény a bizonyítás eredményétől függően a vádban írtnál súlyosabban minősülhet.

- Strafbefehl: ez lényegében a büntetőparancs, a büntetővégzés jogintézmény német megfelelője.
- Az „alku” másik fajtája a védő és az ügyész között zajlik, a létrejövő megegyezésben az szerepel, hogy a terhelt meghatározott összeget fizet egy nevesített jótékonyági szervezetnek, az ügyész pedig ennek fejében megszünteti az eljárást, és nem emel vádat.
- A harmadik típus szintén a védő és az ügyész „alku”-jának eredményeként jön létre, a formális vádemelés előtt. A terhelti beismerésért az ügyész több bűncselekmény helyett egy miatt emel vádat, és enyhébb büntetésre tesz indítványt.⁶

Felmerülhet végül a kérdés, hogy a tárgyalásról lemondás alapjogi szempontból hogyan értékelhető. A tárgyalásról lemondás intézményét vizsgálva az Alkotmánybíróság kimondta, hogy e jogintézmény nem ellentétes az Alkotmány 57. § (1) bekezdésével. A tárgyaláshoz, a kontradiktórius eljáráshoz való jog ugyanis nem abszolút jog, arról a terhelt az őt megillető rendelkezési jogot gyakorolva lemondhat. A tisztességes eljáráshoz való jog ezzel szemben abszolút, ezért a tárgyalásról lemondás körében azt kell biztosítani, hogy a tárgyalásról lemondó terhelti nyilatkozat határozott és egyértelmű legyen, a nyilatkozat megtételekor a terhelt a következmények teljes ismeretének birtokában legyen, és döntésében kényszer ne befolyásolja.⁷ Ez összhangban áll az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) gyakorlatával, mely szerint a tárgyaláshoz való jogról a vádlott meghatározott feltételek mellett lemondhat.⁸

1.2. Fokozódó védői felelősség. Az új Be. hatályba lépése óta eltelt közel egy év tapasztalatai azt mutatják, hogy az ügyészek és a védők is meglátták a lehetőséget az előkészítő ülésben. Az előkészítő ülés általánosan elismert pozitív hozadéka az eljárás időtartamának és ezzel együtt a bírósági ügytehernek a csökkentése. Ez természetesen nemcsak az államnak, hanem sok esetben a terheltnek is az érdeke, aki nem feltétlenül szeretne évekig büntetőeljárás hatálya

⁶ FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádpalca, avagy A büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.; NAGY Anita: *Eljárást gyorsító rendelkezések a büntetőeljárás bírósági szakaszában*. PhD értekezés. Miskolc, 2008.; PÁPAI-TARR Ágnes: *A büntetőeljárás gyorsításának lehetőségei a francia és a magyar jogban*. PhD értekezés. Miskolc, 2009.; NAGY Anita: *Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményben, az Európa Tanács Miniszteri bizottságának ajánlásában, az Európai Unióban és hazai jogalkotásban*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2008.; HERKE Csongor: *Megállapodások a büntetőperben*. Pécs, 2008.; PÁPAI-TARR Ágnes: *A büntetőeljárás gyorsításáról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2012.; továbbá a kontinentális rendszerrel történő összehasonlítást tekintve WEIGEND, Thomas: *Die Reform des Strafverfahrens. Europäische und deutsche Tendenzen und Probleme*. *ZStW* 104 (1992) Heft 2; FARKAS Krisztina: *Az eljárás gyorsításának lehetőségei a német, a svájci és az olasz büntető igazságszolgáltatásban*. PhD értekezés. Miskolc, 2016.

⁷ 422/B/1999. AB határozat

⁸ Id. Neumeister v. Austria judgment of 7 May 1974, Series A no. 17.; Deweer v. Belgium judgment of 27 February 1980, Series A no. 35.; Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium judgment of 23 June 1981, Series A no. 43.; Albert and Le Compte v. Belgium judgment of 10 February 1983, Series A no. 58. A kérdésről még BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007. 127., 197–198.

alatt állni, és az ezzel kapcsolatos pszichés, anyagi és egyéb sérelmeket elszenvedni.

A védőre nyilván nagy felelősség hárul, hogy az ügyiratok és a bírói gyakorlat ismeretében milyen tanáccsal látja el a vádlottat az előkészítő ülés előtt. Arra, hogy a vádlott milyen jól járhat a beismerő vallomással, és a tárgyalásról lemondással, jó példa lehet az az ügy, ahol a szexuális erőszak miatt folyó eljárásban a bíró nem is burkoltan érzékeltette, hogy a vádlott örülhet a felfüggesztett szabadságvesztésre tett „mértékes indítványnak”, mert a bíróság sokkal súlyosabb büntetést szabott volna ki. Kétségtelen, hogy a több vádlottas ügyekben egyfajta versenyfutás is érvényesül, hiszen az jár a legjobban, aki elsőként ismer be, míg a sor végén állók beismerésének értéke már csekély vagy súlytalan lehet. Amennyiben a vádirat mértékes indítványt tartalmaz, előrelátható, hogy a vádlott beismerés esetén milyen kedvezményt realizálhat. Nehezebb a helyzet, amikor a vádiratban nincs feltételes indítvány. Ilyen esetben az ügyészséggel folytatott előzetes egyeztetés alapján tárható fel, hogy az ügyészség az esetleges beismerést mennyire tartja értékesnek. Az ügyészi álláspont előzetes ismerete hiányában óriási kockázatnak teszi ki magát a vádlott. Ezt bizonyítja az a Bajai Járásbíróságon folyó ügy, ahol mértékes indítvány és az ügyészséggel folytatott előzetes egyeztetés hiányában több vádlott beismerő vallomást tett az előkészítő ülésen, felszólalásában azonban az ügyész végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására tett indítványt. Bár a bíróság végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki, az ügyész fellebbezést jelentett be súlyosítás érdekében. Az ügyet jelenleg a Kecskeméti Törvényszék tárgyalja másodfokú eljárás keretében.

1.3. Az előkészítő üléssel kapcsolatos problémák a több vádlottas ügyekben. Az előkészítő ülés szabályainak alkalmazása elsősorban a több vádlottas ügyekben problémás. Jelenleg abban sincs egységes gyakorlat az országban, hogy az előkészítő ülésen valamennyi vádlott védője jelen lehet-e, és ha igen, akkor ott milyen jogokat gyakorolhatnak. Egyes bíróságok szerint a többi vádlott védője jelen lehet, és ott észrevételeket tehet,⁹ más bíróságok szerint jelen sem lehetnek a többi vádlott vonatkozásában folyó előkészítő ülésen.¹⁰

Az igazán súlyos anyagi és eljárási kérdések azokban az ügyekben merülnek fel, ahol több vádlott van, és nem mindegyik ismeri el a bűnösségét az előkészítő ülésen. Nyilván az ügyészség is felismerte, hogy egy bonyolult, sok vádlottas ügyben elég akár egy-egy vádlottal megegyezni, hiszen az ő beismerésük rendkívül nehezé, ha nem lehetetlenné teszi a többi vádlott védekezését. Gondoljunk csak arra, milyen védekezési mozgástér marad a többi vádlott számára a költségvetési csalás miatt folyó eljárásban, ahol a könyvelő, vagy éppen a számlakibocsátó ismer be.

Abban az esetben, ha a bíróság meghozta a beismerő nyilatkozatot elfogadó végzést, és az előkészítő ülésen – az adott vádlottra elkülönítve az ügyet – ítéletet hoz, az előkészítő ülést követően az érintett vádlott már elítélt lesz. Felmerül a kérdés, hogy a többi vádlott vonatkozásában megtartandó tárgyaláson tanúként

⁹ Bajai Járásbíróság 12.B.137/2018/33. számú tárgyalási jegyzőkönyv

¹⁰ Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 4.B.145/2019/8. számú tárgyalási jegyzőkönyv

meghallgatható-e, tekintettel arra, hogy a Be. 172. § (1) bekezdés b) pont bc) alpont értelmében a tanú megtagadhatja a vallomástételt a jogerős elítélésére figyelemmel. Amennyiben a tárgyaláson résztvevő vádlottak védői indítványozzák a már elítélt vádlottnak a tanúkénti kihallgatását, mely vallomás esetlegesen a még el nem ítélt vádlott javára szóló vallomás lenne, de a tanú úgy nyilatkozik, hogy nem kíván vallomást tenni, és ezért kérdéseket sem lehet neki feltenni, a vádlott meg lesz fosztva a hatékony és érdemi védekezéshez való jogától, ami mind az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésébe, mind pedig az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. § cikk (3) bekezdés c) és d) pontjába ütközik. Az ilyen kérdést felvető egyik ügyben a Bajai Járásbíróságnak az volt az álláspontja, hogy *„az eljárás jelenlegi szakaszában nem lehet előre abban állást foglalni, hogy a tanúként kihallgatandó jelenleg még nem ítélt, de jelen előkészítő ülést követően vagy jogerősen vagy nem jogerősen ítélt személyek miként nyilatkoznak majd akkor, amikor a tanúkenti kihallgatásukra kerül sor.”* A bíróság megjegyezte azt is, hogy *„az a tény, hogy valaki tanúként hivatkozik egy megtagadási okra, a korábbi büntetőeljárás törvény és a jelenlegi büntetőeljárás törvény alapján sok egyéb más okból is lehetséges volt, így a bíró jelenlegi álláspontja alapján ez beletartozik egyfajta vádlotti „szerencse” kategóriába és a már ítélt személy tanúkenti vallomásmegtagadási joga konkurálhatósága a vádlott védekezési jogával esetlegesen valóban vizsgálható lesz.”*¹¹ Véleményünk szerint azonban az új Be. által teremtett eljárásjogi helyzet nem hasonlítható, és különösen nem feleltethető meg a régi eljárás törvény által a vallomástétel megtagadása esetén kialakult eljárásjogi helyzetnek. A régi Be. alapján ugyanis a bíróság ezt a tényt – tehát azt az egy szót, hogy „beismerem a bűnösségemet” és amellet a vallomástétel további megtagadását – az eljárás során felmerült összes többi ténnyel és bizonyítékkal összevetve értékelése alá vonhatta volna, míg az új Be. vonatkozó rendelkezései szerint a bírónak nincs lehetősége mérlegelni.

Utalunk e körben az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára, ahol a Bíróság a 6. cikk körében kiemelten vizsgálja, hogy a vádlottnak volt-e lehetősége arra, hogy akár a vádlott-társak, akár a terhelő tanúk vallomását érdemben kétségbe vonhassa. Jogsértés megállapítására vezetett, amikor sem a terheltek, sem a védőnek nem nyílt lehetősége a terhelttárs vallomásának megkérdőjelezésére. Ez alól az sem mentesítette a panaszolt államot, ha az illető terhelt megtagadta a bíróság előtt a vallomástételt, ekként a korábbi nyilatkozatát vették figyelembe az ítélet meghozatalakor.¹² Ez ugyanis súlyosan sértette a fegyveregyenlőséghez való jogot.

További problémákat hoz felszínre az az eset, amikor az előkészítő ülésen elítélt vádlottak vonatkozásában ügyészi fellebbezéssel másodfokra kerül az ügy, míg a beismerő vallomást nem tevő terheltnek esetében megkezdődik a tárgyalás. A Be. hivatkozott rendelkezései alapján meghozott elsőfokú ítélet – érdemi bizonyítás nélkül – a vádirati tényállást fogadja el, és a másodfokon eljáró bíróságnak sincs lehetősége az így megállapított tényállástól eltérni, mivel nincs eljárásjogi eszköze

¹¹ 12.B.137/2018/33.

¹² Lucá v. Italy judgment of 27 February 2001, A no. 33354/96

a vádlott szavahihetőségét megvizsgálni, őt kihallgatni vagy szembesíteni más vádlottakkal vagy tanúkkal. Ez az eljárási helyzet anyagi jogi szempontból is hátrányos a beismerő vallomást nem tett, a cselekmény jogi minősítését vitató terhelteknek. Ebben az esetben ugyanis az első fokú bíróság állást foglalt egy jogkérdésben, amikor a vádirati minősítést helyesnek fogadta el.¹³ Ha ezt eldönti a másodfok úg, hogy az elsőfokú bíróságnak érdemben, tehát a bizonyítási eljárás lefolytatása alapján még nem volt lehetősége dönteni a kérdésben, akkor ezzel az egész ítélkezési folyamat egyfokúvá válik, hiszen kiüresedik a védelmi fellebbezés.

Az új Be. szabályozási koncepciója azt tükrözi, hogy a hivatkozott eljárási szabályok alapvetően az egy vádlottas ügyekre lettek megalkotva. A jogalkotás során nem gondolták kellően végig, hogy miként alakul az eljárásjogi helyzet azokban az ügyekben, ahol több vádlott van, és nem mindegyik vádlott ismeri el a bűnösségét a vád szerint. Az ilyen esetre vonatkozó rendelkezések kidolgozásának hiányából következően azon vádlottak esetében, akik érdemi védekezést kívánnak előterjeszteni, valamint nem ismerik be a bűncselekmény elkövetését a vád szerint, a tárgyaláshoz való jog, a hatékony és érdemi védekezéshez, valamint a jogorvoslathoz való jog csak formálisan érvényesül.

1.3.1. A hatékony védelem. Az Alkotmánybíróság már működésének kezdetén kimondta, hogy „[a] védelemhez való jog alkotmányos büntetőeljárás alapelve az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet. A védelemhez való jog a büntetőeljárás alá vont személy azon jogaiban, illetve a hatóságok azon kötelezettségeiben realizálódik, amelyek biztosítják, hogy a vele szemben érvényesített büntetőjogi igényt megismerje, arról álláspontját kifejezhesse, az igénnyel szembeni érveit felhozassa, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszthesse, továbbá védő segítségét vehesse igénybe. A védelemhez való jog tartalmát képezik a védő azon eljárás jogosítványai, illetve a hatóságok azon kötelezettségei, amelyek részéről a védelem ellátását lehetővé teszik.”¹⁴ A büntetőeljárásban a terheltek joga van ahhoz, hogy saját magát megvédje, és ahhoz is, hogy ennek érdekében védőt vegyen igénybe. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatában a jogállami büntetőeljárás korlátozhatatlan minősége az eljárás tisztessége, amelynek egyik eleme az a követelmény, hogy a terhelt védelemhez való joga hatékonyan érvényesüljön.¹⁵ Abban az esetben azonban, amikor a vádlott-társak, akár pragmatikus okból az előkészítő ülésen a vádirattal megegyező beismerő vallomást tesznek, és ezen vallomásukat a bíróság elfogadja, a tényállás és a jogi minősítés is rögzül. Függetlenül tehát attól, hogy a beismerő vallomást nem tevő vádlott esetében a tárgyalás tovább folytatódik, hatékony védelemről nem lehet szó. Mindez szoros összefüggésben áll az eljárás tisztességes voltával, vagy éppen annak hiányával is.

¹³ Jelenleg az sem egyértelmű, hogy a vádirati minősítés köti-e a bíróságot. Ld. ehhez BELOVICS Ervin: *Az előkészítő ülés szerepe a 2017. évi XC. törvényben*. In: Molnár Gábor – Koltay András (szerk.): *Bonus Iudex Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából*, Pázmány Press, Budapest, 2018. 48–49.

¹⁴ 25/1991. (V.18.) AB határozat ABH 1991, 414.

¹⁵ 8/2013. (III. 1.) AB határozat ABH 2013, 312.

1.3.2. A tisztességes eljárás. Az Alkotmánybíróság értelmezésében a tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye. Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat.¹⁶ Az EJEB ugyancsak hangsúlyozza, hogy az eljárásnak olyannak kell lennie, ami alkalmas a jogvita vagy a vád érdemi elbírálására. A büntetőeljárás célja annak megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, azt ki követte el, és hogy azért a vádlott felelősségre vonható-e. A bíróság feladata, hogy a vádról döntsön. Ezen döntés meghozatala érdekében a bíróságnak vizsgálnia kell a tényállást, a büntetőjogi minősítést és a büntetéskiszabási kérdéseket. Mivel a vádlott-társak beismerése esetén a bíróság a törvény által rögzítetten sem a tényállás megalapozottságát, sem a bűnösséget nem vizsgálhatja, a bíróság szerepe a beismerő vallomást nem tett vádlott szempontjából is olyannyira leszűkül, hogy érdemi döntéshozatalról, valódi jogvédelemtől nem lehet beszélni. A tényállás megállapítását, a jogi minősítést és bizonyos szempontból még a büntetéskiszabási kérdéseket is valójában a vádirat és a vádlott-társak beismerése determinálja. Ezek a problémák a másik oldalon a bírói függetlenséggel is összefüggésben állnak.

1.3.3. A bírói függetlenség. A 20/2005. (V. 26.) AB határozatban az Alkotmánybíróság elvi élel állapította meg, hogy „[a] bírósági jogalkalmazásnak egyaránt része a tényállás és az alkalmazandó jog megállapítása, valamint a jogkövetkezmények meghatározása. Ezen összetett folyamat, eljárási periódusoktól függetlenül magában foglalja a jogilag releváns tények objektív feltárását, összegezését, értékelését és a jogkérdések megismerését. A bíró belső meggyőződése, amely lehetővé teszi számára – a bírói függetlenség alkotmányos elve által oltalmazott – a lelkiismeretének megfelelő döntés meghozatalát, ezen tényezők hatására alakul ki. A büntetőeljárás törvénynek tehát az ehhez szükséges eljárási kereteket és módszereket biztosítania kell valamennyi bíró számára.”¹⁷ A fent írtakból következően azonban az eljáró bírónak valójában sem a tényállás megállapítása, sem a minősítés tekintetében nincs valódi mozgáster.

Elvi élel merül fel tehát a kérdés, hogy az eljárás gyorsításának igénye megalapozhatja-e a vádlott-társak jogainak ilyen súlyú korlátozását. Véleményünk szerint a jogalkotónak a hatályos szabályok módosításával, kiegészítésével kell biztosítania azt, hogy több vádlottas ügyekben egy, vagy néhány vádlott beismerése ne üresítse ki a többi vádlott védekezéshez és jogorvoslathoz való jogát.

¹⁶ 8/2015. (IV. 17.) AB határozat [65]

¹⁷ 22/2014. (VII. 15.) AB határozat [67] ABH. 2014, 611.

2. A szakértői bizonyítás

Az egyik olyan terület, ahol a 2017. évi XC. törvény jelentős változtatásokat hajtott végre, a szakértői bizonyítás. A törvény indokolása szerint „*A reform irányát meghatározó alapelvek igazodnak a kodifikáció általános irányelveihez: cél a funkciómegosztás következetesebb érvényre juttatása, a fegyverek egyenlőségének erősítése, a szakértői bizonyítás észszerű keretek közé szorítása, valamint a joggyakorlatban felmerült problémák és dogmatikai anomáliák rendezése.*” A joggyakorlatban felmerült problémák közül számottevő volt a védő által megbízott szakértő véleményének mikénti felhasználása, a kirendelt és a magánszakértő véleményének ütköztetése. A Miniszteri Indokolás szerint „*Az említett vélemények okiratként való értékelése értelmezhetetlen, hiszen az értékelést folytató bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság megfelelő kompetenciával nem rendelkezik a vélemények tárgyát képező, különleges szakértelmet igénylő kérdésekben. A magánszakértői véleményt készítő szakértő tanúként történő kihallgatása pedig a Kúria joggyakorlat elemző csoportjának véleménye szerint sem tekinthető helyes gyakorlatnak.*”

Az új Be. a magánszakértői véleményre vonatkozó szabályozást aszerint választotta ketté, hogy az ügyben szerepelt-e kirendelt szakértő vagy nem. Amennyiben az ügyben kirendelésre nem került sor, egyszerűbb a védelem helyzete, hiszen szakértő kirendelését indítványozhatja és a szakértő személyét is megjelölheti. Amennyiben a hatóság az indítványt elutasította, vagy nem az indítványban megjelölt szakértő kirendeléséről döntött, a terhelt és a védő szakértőnek magánszakértői megbízást adhat (190. § (2) bekezdés). Nehezebb a védelem helyzete azokban az esetekben, és ez tekinthető tipikusnak, ahol kirendelt szakértő által készített vélemény áll rendelkezésre. Ebben az esetben ugyanis a védőnek végig kell járnia a 197. § (1) és (2) bekezdésében rögzített lépéseket, azaz elsőként a szakértői vélemény kiegészítését, majd ennek eredménytelensége esetén új szakértő kirendelését kell indítványoznia, hiszen csak ezen indítványai elutasítása esetén adhat magánszakértői vélemény elkészítésére megbízást (190. § (3) bekezdés). A felhívott rendelkezések betartása kardinális jelentőségű, hiszen kizárólag ekkor minősül a magánszakértői vélemény szakvéleménynek (198. § (1) bekezdés).

Az önmagában logikus szabályrendszer a Be. hatálybalépésekor folyamatban lévő ügyekben problémákat okozott. Mivel a szakértői véleményekkel kapcsolatban a törvény nem tartalmazott átmeneti rendelkezéseket, okszerűen felmerült a kérdés, hogy mi lesz a sorsa a korábban beszerzett magánszakértői véleményeknek, illetve, hogy a védelemnek milyen eljárásrendet kell követnie. Ezzel a kérdéssel szembesült a Fővárosi Ítéltábla, amikor a védelem felkérésére készített szakértői vélemény még a törvény hatályba lépése előtt benyújtásra került, az első fellebbezési nyilvános ülést viszont 2018. július 3-án tartotta a tanács. Az Ítéltábla is rögzítette, hogy „*mind a magánszakértők felkérésére, mind a szakvélemény elkészítésére még a korábbi eljárási törvény rendelkezései voltak az irányadók, sem a védőnek, sem a szakértőknek nem kellett (és nem is volt törvényi lehetőségük) az új Be. szakvéleményre vonatkozó rendelkezéseit*

figyelembe venni. Erre az esetre a Be. átmeneti rendelkezései nem nyújtanak eligazítást, így a másodfokú bíróságnak kell állást foglalnia a felkért magánszakértői-vélemény bizonyíték jellegéről és annak mikénti felhasználhatóságáról. Az Ítéltábla megítélése szerint a magánszakértők megbízása a korábbi törvény szerint jogszerűen történt, a szakvélemény is megfelelt az 1998. évi Be. rendelkezéseinek, így a védekezéshez fűződő jogok lehető legteljesebb érvényre juttatására is figyelemmel nincs ok arra, hogy a hatályos perjogi szabályozás miatt pusztán formai okokból zárja el szakvéleménykénti értékelés lehetőségét. A másodfokú bíróság ezért érdemben megvizsgálta a szakvéleményt.¹⁸ E tartalmi vizsgálat alapján jutott arra a következtetésre, hogy az eljárásba való bevonásuk nem indokolt, véleményük pedig nem ingatja meg a kirendelt szakértői véleményeket. Más bíróságokon jól érzékelhető bizonytalanság van abban a kérdésben, hogyan járjanak el, ha már a nyomozati szakban magánszakértői vélemény benyújtására került sor a kirendelt szakértő véleményének megíratása érdekében.

3. A zár alá vétel

A zár alá vétel a rendelkezési jog felfüggesztése által a legerősebb vagyoni beavatkozást biztosító kényszerintézkedés. Nem véletlen, hogy annak elrendelése bírósági hatáskörbe tartozott. A régi Be. 159. § (1) bekezdése kifejezetten rögzítette, hogy zár alá vételt a bíróság rendel el. A törvény eredetileg a nyomozó hatóság és az ügyész számára biztosítási intézkedés elrendelését tette lehetővé. A Be. 160. § (7) bekezdése azonban egyértelműen rögzítette, hogy a biztosítási intézkedést követően a zár alá vétel elrendelését haladéktalanul indítványozni kell, ha pedig a bíróság a zár alá vételt nem rendelte el, a biztosítási intézkedést haladéktalanul fel kellett oldani. A 2013. évi CLXXXVI. törvény 2014. január 1-jei hatállyal hatályon kívül helyezte a biztosítási intézkedés jogintézményét. „Mivel ezt a kényszerintézkedést részben a lefoglalás, részben pedig a zár alá vétel szabályai szerint kell végrehajtani, így egy olyan kényszerintézkedésnek a megjelenítése, amely tulajdonképpen nem tér el a lefoglalás és a zár alá vétel szabályaitól, szükségtelen” írta a törvényi indokolás. A törvény ugyanakkor – a biztosítási intézkedés megszüntetése miatt, annak kiváltására – bevezette a zár alá vétel ügyész vagy nyomozó hatóság általi haladéktalan elrendelésének lehetőségét annak érdekében, hogy a kényszerintézkedéssel érintett ne hiúsíthassa meg a vagyonekobzást vagy a polgári jogi igény kielégítését a bírósági döntés meghozataláig. Mindez nem változtatott azonban azon, hogy a nyomozó hatóság és az ügyész csak átmenetileg, a bíróság döntésétől függő hatállyal volt jogosult zár alá vétel elrendelésére.

Az új Be. a zár alá vétel elrendelésének szabályait jelentősen átalakította. A zár alá vétel elrendelésének hatáskörét megosztotta a bíróság, valamint az ügyészség és a nyomozó hatóság között. Biztosítja az ügyészség és a nyomozó hatóság

¹⁸ 5.Bf.16/2018/66. számú ítélet, Fővárosi Ítéltábla

számára a zár alá vétel elrendelését, amennyiben a cél a vagyonekobbás biztosítása és az adott ügyben biztosítandó vagyoni érték a százezer forintot nem haladja meg (327. § (1) – (2) bekezdés). Ha pedig a zár alá vétel elrendelésére a bíróság jogosult és az elrendeléshez szükséges bírói határozat meghozatala olyan kétséggel járna, amely a zár alá vétellel elérendő cél elérését veszélyeztetné, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság is elrendelheti a zár alá vételt. Ilyen esetben a bíróság határozatát utólag haladéktalanul be kell szerezni. Ha a zár alá vételt a bíróság utólag nem rendeli el, rendelkezik a zár alá vétel feloldásáról és kérelem nélkül intézkedik annak végrehajtása iránt (327. § (5) bekezdés).

A törvény indoklása szerint garanciális szabály, hogy ha a zár alá vételt a nyomozó hatóság vagy az ügyészség rendeli el, határozataik ellen felülbírálati indítványnak lehet helye, amelyet a bíróság bírál el. Mivel azonban a felülbírálati indítvány előterjesztésére 8 nap áll rendelkezésre, könnyen megtörténhet, és a gyakorlatban meg is történt, hogy mire a felülbírálati indítvány előterjesztésre került, a bíróság már döntést hozott a zár alá vétel kérdésében, pusztán az ügyészi indítvány alapján. Ilyen esetben a felülbírálati indítvány csak egy látszólagos jogorvoslat, hiszen annak elbírálására sor sem kerül.

Védői szempontból mindenképpen aggályosnak tekinthető a zár alá vétel elrendelésének fokozatos elvonása a bírói hatáskörből, és az ügyészi, nyomozó hatósági hatáskör folyamatos kiterjesztése, egyre gyengülő bírói kontroll mellett. A probléma súlyát fokozza, hogy a vagyonekobbás feltételeit egyre tágabban, sokszor szinte parttalanul, míg a zár alá vétel feltételeit egyre lazábban értelmezi a gyakorlat.¹⁹

Az új Be. Miniszteri Indoklása büszkén hirdeti, hogy *„A törvény a vagyoni jogokat korlátozó kényszerintézkedések szabályait egymáshoz közelíti.”* Ez azonban álláspontunk szerint korántsem örömteli fejlemény. A lefoglalás és a zár alá vétel közötti, korábban világos határok oldódása már az elmúlt években elkezdődött, amikor a nyomozó hatóság a vagyonekobbás biztosítása érdekében egyszerűen lefoglalt dolgokat, a zár alá vétel garanciális szabályrendszere pedig alkalmazásra sem került. Jelenleg a nyomozó hatóság és az ügyészség is köteles elrendelni a lefoglalást vagyonekobbás alá eső dolog biztosítására, ugyanakkor a fent kifejtettek szerint zár alá vétel elrendelésére is jogosultak, még hozzá most már több esetben saját jogon is, és nemcsak kérelemmel nem tűrő helyzetben. Teljesen átláthatatlan és követhetetlen ezért a gyakorlatban, hogy a nyomozó hatóság mikor és miért rendel el lefoglalást vagy zár alá vételt. Az egyetlen világos határ az ingatlanok esetében maradt meg, hiszen a Be. 308. § (3) bekezdésből következően ingatlan lefoglalás tárgya nem lehet.

További probléma, hogy a vagyonekobbás biztosítására olyan értékben rendelnek el zár alá vételt, amely messze meghaladja a gyanúsítás vagy a vád tárgyát képező vagyoni hátrányt, elkövetési értéket. A túlbiztosítás nemcsak a jogintézmény céljával ellentétes, de az üzletrészek esetében beláthatatlan károkat

¹⁹ GELLÉR Balázs – BÁRÁNYOS Bernadett: *A tulajdon és a büntetőeljárás*. In: Homoki-Nagy Mária – Karsai Krisztina – Fantoly Zsanett – Juhász Zsuzsanna – Szomora Zsolt – Gál Andor (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*, Szeged, 2018. 315–322.

is okoz, hiszen a zár alá vétel ellehetetleníti a cégek hitelezését.

Újabban a jogi személlyel szembeni intézkedés biztosítására elrendelt zár alá vétel is számos problémát vet fel. Míg korábban a jogi személlyel szembeni intézkedés elrendelése kivételesnek volt tekinthető, a folyamatban lévő költségvetési csalásos ügyekben egyre gyakrabban lehet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) által jogi személlyel szembeni intézkedés biztosítására elrendelt zár alá vétellel találkozni, akár milliárdos összegben.²⁰ A kényszerintézkedés súlya folytán kardinális jelentőségű, hogy a jogi személy hatékony jogorvoslattal tudjon élni a zár alá vételt elrendelő határozattal szemben. A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény úgy rendelkezik, hogy ha a büntetőeljárás során a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye, a jogi személy érdekében meghatalmazás vagy kirendelés alapján ügyvéd [...] jár el. Ha a jogi személy nem hatalmaz meg jogi személy érdekében eljáró ügyvédet, akkor a bíróság, az ügyész, vagy a nyomozó hatóság rendel ki jogi személy érdekében eljáró ügyvédet (9. § (1) – (2) bekezdés). A fenti rendelkezésekből egyértelmű, hogy ez esetben is a meghatalmazás az elsődleges keletkezési forrása a képviseleti jognak. A gyakorlatban azonban számos esetben nincs is lehetősége a jogi személynek ügyvéd meghatalmazására, hiszen tudomása sincs arról, hogy ennek szükségessége merül fel. Általában már csak a zár alá vételt elrendelő határozatból szerez arról tudomást a társaság, hogy a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazása felmerült, és részére ügyvédet rendeltek ki. Ennek a legextrémebb példája az volt, amikor a társaságnak a másfél milliárd forintra zár alá vételt elrendelő határozatot nem is küldte meg a hatóság, hanem a „kirendelt” ügyvéd hívta fel a társaságot. A kirendelt szó idézőjeles használata pedig azért indokolt, mert az ügyvéd kirendelést nem, csak a zár alá vételt elrendelő határozatot kapta meg, majd miután ő felvette a kapcsolatot a NAV-val, a NAV-tól e-mailen (!) kapott egy kirendelést. A helyzet abszurditását tovább fokozta, hogy a hatóság szerint azért volt szükség kirendelt ügyvédre, mert nem zárható ki, hogy a jogi személy ügyvezetője terhelt lesz. Az összeférhetlenségi okok között azonban a törvény csak annyit tartalmaz, hogy a terhelt, a terhelt hozzátartozója, illetve védője a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd részére meghatalmazást nem adhat (9. § (4) bekezdés). Mivel az eljárás ismeretlen tettes ellen folyt, fogalmilag kizárt volt összeférhetlenségi ok fennállása. A törvényi rendelkezés ilyen értelmezése tehát nemcsak contra legem, hanem mondhatni visszaélészerű volt az eljárásban.

4. Záró gondolatok

A fentiekből kitűnően álláspontunk szerint az előkészítő ülés egy létjogosultsággal bíró és működőképes intézmény, bizonyos korrekciók azonban szükségesek. Több

²⁰ Az erélyes fellépést szorgalmazza a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2019. (V.31.) LÜ h. körlevele is, mely a 4. pontban egyenesen úgy fogalmaz, „*célszerű a várható pénzbírság maximumára kiterjedő zár alá vétel elrendelése annak érdekében, hogy a büntetőjogi felelősség kérdésében döntő bíróságnak legyen lehetősége arányos szankciót alkalmazni*”.

---

vádlottas ügyekben törvényalkotás útján kellene az eljárás gyorsítása és az érdemben védekezni kívánó vádlottak jogai közötti egyensúlyt megteremteni, míg egyes eljárási kérdésekben felsőbbbíróági iránymutatás, és a gyakorlat egységesítése lenne szükséges. A magánszakvélemények esetében szerencsésebb lett volna a törvénybe átmeneti rendelkezés beiktatása, ennek hiányában a bíróságok felsőbbbíróági orientálása mutatkozik szükségesnek. A zár alá vétel évek óta számos problémával terhes. Megítélésünk szerint az új eljárási kódex ezeket a bírói hatáskör szűkítésével tovább súlyosította. Ki kell mondani azonban azt is, hogy a zár alá vétellel kapcsolatos problémák egy jelentős része nem a jogalkotás terméke, hiszen sokszor a világos törvényi rendelkezések *contra legem* értelmezése a bajok forrása.
